

РЕДАКЦІЙНИЙ ШТАТ

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Ruslan Brukhanskyi, Західноукраїнський національний університет, Україна

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Nataliia Semenushena, Україна

ВИКОНАВЧИЙ РЕДАКТОР (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Andriy Sava, Громадська організація «Науковий клуб «СОФУС», Україна

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Rajkumar Rajasekaran, Vellore Institute of Technology, Індія

Nizar Alsharari, University of Durham, OAE

Boyan Durankev, University of National and World Economy, Болгарія

Zenoviy-Mukhaylo Zadorozhnyi, Західноукраїнський національний університет, Україна

Volodymyr Ivanyshyn, State Agrarian and Engineering University in Podilya, Україна

Gökhan Özer, Gebze Technical University, Туреччина

Dmitriy Pankov, Belarus State Economic University, Білорусь

Paulo Cesar Chagas Rodrigues, Federal Institute of Education, Science and Technology of São Paulo, Бразилія

Zaneta Simanaviciene, Mykolas Romeris University, Vilnius, Литва

Khaled Hussainey, University of Portsmouth, Велика Британія

Tariq Ismail, Каїрський університет, Саудівська Аравія

Victoria Rozheliuk, Західноукраїнський національний університет, Україна

Borys Yazliuk, Західноукраїнський національний університет, Україна

Nadia Khorunzhak, Західноукраїнський національний університет, Україна

IACA
ISSN 2410-0706 (Print)
ISSN 2410-9274 (Online)
DOI: 10.35774/ibo

№ 3-4 (2022)

IACA, №3-4 2022

DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2022.03-04>

КОРИСТУВАЧ

Ім'я користувача
 Пароль
 Запам'ятати мене

ІНФОРМАЦІЯ

Для читачів
Для авторів
Для бібліотекарів

ЗМІСТ

СТАТТІ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ – ВИКЛИК ДЛЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ 7-15

Іван Свиноус, Олеся Гавриш, Оксана Рудич

ЕТАПИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В ЖИТЛОВОМУ БУДІВНИЦТВІ 16-26

Марія Гуменна-Дерій

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 27-35

Сергій Нікітченко

Активация Windows
Перейдіть до розділу «Параметри», щоб активувати Windows.

Для бібліотекарів

СПОВІЩЕННЯ

Дивитися
Переплатити

КЛЮЧОВІ СЛОВА

accounting аналіз аудит
бухгалтерський облік витрати
внутрішній контроль
ефективність звітність
конкурентоспроможність
контроль корпоративне управління методика **облік**
облікова політика
організація основні засоби
оцінка прибуток підприємство
управління фінансова звітність

ДІЯЛЬНОСТІ 27-35

Сергій Нікітченко

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ 36-43

Оксана Антонюк, Людмила Нянько

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГРЕСУ ТА СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ РОЗВИТКУ КРАЇНИ 44-57

Ірина Іващук, Віталій Запужляк, Олег Іващук

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАХОДИ ВІДТВОРЕННЯ ПОГОДЛІВ'Я ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ 58-66

Валерій Колоша

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ 67-76

Тетяна Понедільчук, Тамара Проходько

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ 77-85

Анна Ревкова

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ НАСІННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР 86-94

Ганна Трофімова, Валерій Ситник, Анна Семшал

Активация Windows

Ревкова Анна. Теоретичні підходи до розвитку сільських територій. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. Випуск 3-4. С. 77-85.
DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2022.03-04.077>

УДК 332.122.01:338.43
JEL: O18, O13, Q12

Ревкова Анна
аспірант
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна
E-mail: e050122015@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2622-5681

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація

Вступ. Вирішення проблем стабільного розвитку економіки та підвищення добробуту населення в Україні багато в чому визначається розвитком сільських територій. У нашій країні протягом багатьох десятиліть основним шляхом розвитку сільських територій був вузькогалузевий аграрний підхід. Це призвело до однобокого аграрного розвитку сільських територій, найчастіше нераціонального розміщення на них продуктивних сил, нерозвиненості соціально-побутової інфраструктури тощо.

Методи. У процесі дослідження використано такі наукові методи і прийоми: історичний, абстрактно-логічний, системний, порівняльний, монографічний аналіз, аналіз і синтез.

Результати. В основу запропонованої моделі сільських територій мають бути покладені такі принципи: формування та примноження соціального капіталу та його основи – людського капіталу, створення недержавних організацій та сільських «мереж», ефективна державна підтримка місцевих ініціатив, поширення різних форм диверсифікованих видів діяльності на територіях проживання сільських жителів та ін.

Перспективи. В найближчій перспективі, що буде характеризуватися повосним відродженням економіки країни на нашу думку відбудеться суттєві зміни поглядів науковців та урядовців на вирішення актуальних проблем розвитку сільських територій, зокрема відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору – «локомотива» розвитку України.

Ключові слова: сільська територія, сільське співтовариство, аграрний сектор, держава, децентралізація.

Вступ.

Вирішення проблем стабільного розвитку економіки та підвищення добробуту населення в Україні багато в чому визначається розвитком сільських територій. У нашій країні протягом багатьох десятиліть основним шляхом розвитку сільських територій був вузькогалузевий аграрний підхід. Це призвело до однобокого аграрного розвитку сільських територій, найчастіше нераціонального розміщення на них продуктивних сил, нерозвиненості соціально-побутової інфраструктури тощо.

Становлення теорії сталого розвитку сільських територій відноситься до Концепції сталого розвитку, прийнятої на Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку у 1992 році.

Стійкий розвиток розглядається як розвиток, що породжує економічне зростання, але справедливо розподіляє його результати, відновлює навколишнє середовище більшою мірою, ніж руйнує його, збільшує можливості людей, а чи не збіднює їх. Цей розвиток, у центрі якого знаходиться людина, орієнтоване на збереження природи, забезпечення зайнятості, реалізацію прав жінок та молоді.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Значний внесок у дослідження соціально-економічного розвитку сільських територій зробили такі вчені: О.Г. Булавка, Т.В. Гоголь, В.І. Грушко, М.Ф. Кропивко, О.О. Лелюк, Б.М. Одягайло, О.І. Павлов, П.Т. Саблук, В.І. Терехов, В.К. Терещенко, В.М. Трегобчук, І.Л. Федун, О.І. Шапоренко, В.В. Юрчишин та багато інших. У працях цих дослідників досить ґрунтовно висвітлені основні проблеми розвитку сільських територій, проте недостатньо приділено увагу питанням формування механізму соціально-економічного розвитку сільських територій та не повною мірою досліджено ступінь впливу процесу децентралізації на соціальний розвиток села. Також, недостатньо дослідженими залишаються питання планування сталого розвитку сільських територій, використання можливостей застосування програмно-цільового підходу

Методологія дослідження.

У процесі дослідження використано такі наукові методи і прийоми: історичний, абстрактно-логічний, системний, порівняльний, монографічний аналіз, аналіз і синтез.

Мета.

На основі узагальнення досліджень науковців запропонувати авторську модель розвитку сільських територій України з урахуванням особливостей сільського співтовариства.

Результати.

Для України особливе значення має сталий розвиток сільських територій з огляду на питому вагу сільської місцевості та особливо гостру соціально-економічну ситуацію на селі. Нині дослідження сталого розвитку сільських територій проводиться із різних позицій. В одному випадку розглядаються переважно екологічні аспекти, в іншому - соціально-економічні.

При формуванні теорії сталого розвитку сільських територій використовуються загально-економічні закони: закон розвитку та самозбереження, зокрема: закон найбільш повного задоволення потреб, залежності між попитом та пропозицією, раціонального використання ресурсів в умовах їх обмеженості, закон об'єктивної необхідності державного регулювання економіки, тощо [1].

У сучасній економіці існує три основні моделі сільського розвитку: галузева (драйвером сільського розвитку виступає розвиток сільського виробництва), перерозподільча (акцент робиться на перерозподіл фінансових ресурсів для вирівнювання рівня розвитку сільських та міських територій) та територіальна (метою сільського розвитку є розвиток сільських територій).

Цікавим є європейський досвід концептуальних підходів до сільського розвитку. Так, відповідно до еволюції теоретичної бази в залежності від джерел економічного зростання західні вчені виділяють екзогенні, ендегенні та неоендегенні моделі розвитку сільських територій.

Так, група науковців у своєму дослідженні вони визначають як основну рушійну силу подібних моделей, яка представлена у вигляді ініціативності місцевих співтовариств, розвиток соціального капіталу, який спрямований на мобілізацію внутрішніх ресурсів [2].

Екзогенні моделі визначали, що сільські території є «полюсами зростання» міських поселень. Основними функціями сільських територій було продовольче забезпечення населення міських жителів та сировинне забезпечення підприємств харчової промисловості, які знаходяться на території міських поселень. Разом з тим, практика показала, що різницю між центральними та віддаленими районами в рівні соціально-економічного розвитку не скорочувалися, що вимагає нарощення бюджетних асигнувань з метою забезпечення розвитку сільських територій. Екзогенний підхід був визнаний безперспективним, що вимагало пошуку нових принципів сільського розвитку.

Ендегенний підхід передбачає соціально-економічний розвиток сільських територій, що базується на внутрішніх ресурсах – природних, людських та культурних. Основою розвитку села мають стати активізація ініціативи та підприємливості жителів місцевих громад,

багатофункціональність сільської місцевості та подолання її ізоляції від зовнішнього світу, формування соціального капіталу, подальше зміцнення інституційного та інфраструктурного потенціалу. Основою цієї теорії є неоендегенний підхід, в рамках якого, сталий розвиток сільських територій має супроводжуватися активним використанням зовнішніх ресурсів та підтримки в умовах глобалізації соціально-економічних зв'язків, експорту продукції, залучення зовнішніх інвестицій, державної підтримки.

Концептуально неоендегенний розвиток здійснюється на основі використання матеріального та культурного потенціалу території, розвитку соціального капіталу та організації соціальних мереж, що стимулюється місцевою представницькою демократією чи органами місцевого самоврядування.

Соціальний капітал це поняття, введене П'єром Бурдьє в 1980 р. для характеристики соціальних зв'язків, які можуть бути ресурсом отримання економічних вигод. У концепції Бурдьє соціальний капітал є виключно груповим ресурсом, цінність якого полягає у можливості зниження транзакційних витрат.

Модифікації сучасних моделей економічного зростання пов'язані з включенням до них чинників науково-технічного прогресу (ринкова конкуренція, прямі іноземні інвестиції, соціальний капітал тощо). Так, у дослідженнях науковців розкривається взаємозв'язок між соціальним капіталом, інноваціями та доходом на душу населення у країнах ЄС. Соціальний капітал доповнює традиційні чинники виробництва (ресурсний та людський капітал) та характеризується щільністю соціальних зв'язків, рівнем довіри населення, нормами та цінностями, прийнятими у суспільстві. Емпіричні дослідження дозволили встановити, що соціальний капітал впливає на економічне зростання опосередковано шляхом підвищення інноваційної активності економічних та соціальних агентів. Так, результати свідчать, що на 15% варіації ВВП на душу населення у 102 регіонах ЄС у період з 1990 по 2019 роки. визначає інноваційна активність, ключовим фактором якої у моделі визначено соціальний капітал [3].

Сучасна теорія ендегенного економічного зростання враховує інклюзивні інститути, що дозволяють будь-якій людині брати участь у економічній діяльності, створювати новий продукт, розробляти нові технології та заробляти прибуток. Формуються стимули, створені задля творчу діяльність економічних гравців, які розробляють нові технології та сприяють економічному росту.

У цьому, найважливішим параметром моделі розвитку є збільшення людського капіталу. Економічному прориву мають передувати капіталовкладення у гармонійний розвиток особистості (удосконалення системи освіти, охорони здоров'я, умов життя).

Становлення креативної економіки, зверненої до реалізації особистісного потенціалу кожного учасника виробництва, інклюзивність набуває статусу головного критерію економічної цивілізованості.

Економічна та політична спільнота сьогодні, як основний критерій економічного розвитку використовує виробництво ВВП. Разом з тим дослідження показують, що такий підхід неефективний, оскільки він відображає поточне виробництво товарів і послуг, а не ступінь, в якому економіка сприяє ширшому соціально-економічному прогресу.

Для оцінки ефективності соціально-економічної політики, що проводиться, використовують індекс інклюзивного розвитку (Inclusive Development Index; IDI), який оцінює 107 країн за критеріями зростання, справедливості та стійкості. Індекс інклюзивного розвитку базується на 12 індикаторах, об'єднаних у три групи, які оцінюють рівень економічного розвитку :

- зростання та розвиток (включаючи зростання ВВП, зайнятості, продуктивності праці, очікуваної тривалості життя);
- інклюзивність (медіанний дохід домогосподарств, рівень бідності та нерівності);
- міжпоколінська справедливість та стійкість (рівень заощаджень, демографічного навантаження, державного боргу та забруднення навколишнього середовища).

Такий індекс відображає цілісну картину економічного розвитку, якщо його мета - стійке підвищення життя населення [4].

Нині зарубіжними вченими широко обговорюється нова модель розвитку сільських територій, яка базується на принципах ендегенного розвитку з опорою на внутрішні ресурси соціо-еколого-економічної системи сільських територій та рівноправне партнерство держави, бізнесу та сільських спільнот [4].

Парадигма модернізації, в основу якої було покладено екзогенний підхід, базувалася на теорії поляризованого розвитку, результатом якої стали: укрупнення міст, шляхом формування великих агломерацій, а в сільській місцевості накопичувалися нові проблеми, для вирішення яких вимагалось постійне збільшення обсягів бюджетного фінансування.

Дослідники включають до нової парадигми розвитку села наступні тематичні блоки: новий погляд на сільські території як споживчі простори, нове бачення агропродовольчих систем, новий підхід у розвитку соціальної сфери.

Наукова модель сільського розвитку включає нову агропродовольчу парадигму та концепції багатфункціональності, територіального брендингу, соціального капіталу та мереж сільських районів (сільських мереж - «Rural Web»). Центральне місце займає модель Rural Web - модель взаємозв'язку, взаємодії, обміну та отримання взаємних зовнішніх ефектів у сільських районах місцевою спільнотою за допомогою Інтернету. Модель «Rural Web» є багатомірною і включає шість ключових концептуальних будівельних блоків: ендегенність, інновації, стійкість, соціальний капітал, створення нових інституційних рамок і управління ринками.

Одним із центральних місць у новій парадигмі розвитку сільських територій є концепція соціального капіталу. Якщо людський капітал перебуває досить давно у полі зору вітчизняних вчених, то публікації щодо соціального капіталу з'явилися нещодавно.

На думку Дж. Д. Плогга, Т. Марсдена та ін., «соціальний капітал слід розуміти в ширшому контексті, як здатність окремих осіб, груп, організацій та установ співпрацювати та використовувати соціальні відносини для досягнення спільних цілей та отримання загальної вигоди» [5].

Отже, соціальний капітал сприймається, як внесок у досягнення спільної мети з урахуванням взаємовідносин.

Концепція соціального капіталу нерозривно пов'язані з концепцією мережі сільських районів (сільських мереж - «Rural Web»), й у значною мірою, реалізована через неї.

Rural Web - це модель взаємозв'язку, взаємодії, обміну та отримання взаємних зовнішніх ефектів у сільських районах місцевим співтовариством за допомогою Інтернету, що у сукупності породжує синергійний ефект.

Вищезазначена теоретична модель сільського розвитку включає шість блоків: ендегенність, інновації, стійкість, соціальний капітал, створення нових інституційних рамок та управління ринками. Сільські мережі, фактично, дозволяють будувати сільський розвиток на основі неоендегенного підходу, коли інституційний потенціал, що формується, спрямовується на мобілізацію не тільки внутрішніх ресурсів, а й зовнішніх факторів, що сприяють розвитку сільських територій на місцях.

У країнах ЄС застосовується модель розвитку сільських територій, орієнтована на вирішення низки екологічних, економічних та соціальних проблем розвитку сільських регіонів.

Пріоритетні місця у політиці розвитку сільських територій у ЄС віддано функціонуванню екосистем (44% фінансування), зростання конкурентоспроможності підприємств сільських територій (20%) та соціальної інклюзії (15%) [6].

Розвиток аграрного сектора економіки в сучасних умовах передбачає поєднання різних форм господарювання: великого, середнього та малого агробізнесу, що у свою чергу забезпечує багатокладність сільського господарства. Ступінь участі того чи іншого укладу в аграрному виробництві має визначитися впливом соціально економічних і політичних умов функціонування, а також реалізацією економічних інтересів представників всіх прошарків сільського співтовариства.

Актуальними залишаються питання вивчення напрямів диверсифікації економіки сільських територій, новий імпульс цим процесам задають такі тренди, як цифровізація сільського господарства, розвиток технологій виробництва органічної сільськогосподарської продукції, нові

можливості несільськогосподарської зайнятості у сільській місцевості. Диверсифікація сільської економіки є загальносвітовим трендом і обумовлена насамперед прагненням збільшити зайнятість та джерела доходів сільського населення.

Сільські території значною мірою неоднорідні та диференційовані за низкою показників, таких як чисельність населення, рівень технологічного розвитку сільськогосподарського виробництва, ступінь розвиненості та забезпеченості об'єктами та послугами соціальної інфраструктури, станом інженерних комунікацій, віддаленістю від великих міст тощо. У цьому зв'язку стратегії диверсифікації сільської економіки необхідно розробляти з урахуванням локальних територіальних умов та характеристик сільської місцевості [7]. Так, підходи до розвитку сільських територій, засновані на розвитку аграрного сектора, вважаються сприятливішими для депресивних регіонів, ніж альтернативні підходи, не пов'язані із сільським господарством. Території, розташовані в безпосередній близькості від міст, що ростуть, мають великі можливості для того, щоб розвивати нові види діяльності в сільській місцевості.

Подальший розвиток диверсифікованої сільської економіки матиме такі позитивні зміни: збереження цілісності сільських територій як складної соціально-економічної системи з властивими їй специфічними особливостями розвитку; підвищення рівня життя сільського населення у вигляді розвитку якісної соціально-побутової інфраструктури та системи соціального забезпечення; розвиток підприємницького сектору економіки та системи кооперації; створення ефективної роботи органів місцевого самоврядування; самоврядних організацій та громадянського суспільства в цілому.

Розвиток сільських територій в умовах цивілізаційних трансформацій передбачає подолання моногалузової спеціалізації, перехід до різнобічного розвитку економічної основи, мобілізації місцевого населення та залучення його до економіки на основі збереження та вдосконалення ендогенних ресурсів.

Вважаємо, що основними напрямками сільського розвитку за нових умов є:

- широке впровадження нових технологічних рішень у виробництво сільськогосподарської сировини, продуктів її переробки, логістики тощо;
- підвищення рівня добробуту сільського населення, зниження бідності за рахунок забезпечення робочими місцями та гідною заробітною платою працівників;
- забезпечення комфортності проживання у сільській місцевості за рахунок благоустрою житлового фонду та громадських місць;
- забезпечення високого рівня доступності та якості послуг охорони здоров'я, освіти, забезпечення задоволення культурних потреб тощо;
- створення умов безперервного навчання протягом усього життя;
- розвиток сільського самоврядування біля проживання.

Вважаємо, що пріоритетом аграрної політики України у сфері сільського розвитку останнім часом став розвиток сільських територій, причому перспективи цього розвитку пов'язуються, насамперед, з диверсифікацією сільської економіки, тоді як потенціал аграрного виробництва видається далеко ще не вичерпаним. При цьому слід визнати, що техніко-технологічна модернізація сільського господарства та перехід на інноваційний шлях розвитку зумовлюють суттєве скорочення сільськогосподарської зайнятості та зростання соціальної напруги на селі, що потребує перегляду структури інвестицій у формування людського капіталу та формування середовища, що забезпечує можливості його ефективної реалізації.

Очкування прихильників територіальної моделі сільського розвитку підвищення зайнятості сільського населення шляхом диверсифікації сільської економіки практично себе виправдали. Лише незначна частина підприємницьки активного населення почала займатися торгівлею, посередницькою діяльністю та наданням деяких видів послуг, тоді як несільськогосподарських виробництв, значимих з точки зору створення робочих місць, на сільських територіях створено практично ніде не було. Природною реакцією сільського населення зміну умов свого існування став

перехід у реалізацію стратегій виживання, а деяких випадках - зміна місця проживання, що з пошуком можливостей працевлаштування членів сільського домогосподарства.

Як пріоритетні напрями формування потенціалу розвитку сільських територій пропонується виділяти нарощування аграрного, диверсифікаційного, інфраструктурного, соціального, екологічного та організаційно-економічного потенціалів.

Якщо нарощування аграрного потенціалу пов'язане із залученням до господарського обороту невикористовуваних продуктивних земель, зростанням поголів'я худоби та птиці, модернізацією матеріально-технічної бази сільськогосподарських виробників, підвищенням родючості ґрунтів та оптимізацією структури аграрного сектору, то зростання диверсифікаційного потенціалу пов'язане з формуванням умов розвитку промислових, споживчої кооперації, локальних ринків послуг та сільського туризму. Саме аграрний та диверсифікаційний потенціали формують виробничий базис (виробничий потенціал) локальних територіальних утворень та забезпечують значну частку зайнятості сільського населення. Ефективність реалізації виробничого потенціалу безпосередньо визначається рівнем розвитку інфраструктурного потенціалу, що визначається якістю соціальної та інженерної інфраструктури, ступенем інтеграції до регіональної транспортної, логістичної, ринкової та інформаційної інфраструктури. Нарощування соціального потенціалу сільських територій реалізується через стабілізацію демографічної ситуації, підвищення зайнятості населення та рівня його доходів, забезпечення економічної та фізичної доступності споживаних благ, зростання інвестицій у людський капітал та забезпечення можливостей його реалізації, розвиток місцевого самоврядування та підвищення громадянської активності населення. Останнім часом все гостріше постає завдання нарощування екологічного потенціалу сільських територій, що передбачає реалізацію заходів, пов'язаних із формуванням стійких екосистем, освоєнням еколого-ландшафтних систем господарювання, забезпеченням екологічної безпеки продукції, освоєнням «зелених» технологій, збереженням біологічного різномайття територій. Якість організаційно-економічного потенціалу розвитку визначається рівнем розвитку державно-приватного партнерства, ступенем інтеграції локальних територіальних утворень до регіонального економічного простору, рівнем інвестиційної привабливості територій, підприємницької та економічної активності сільського населення. Пріоритетність напрямів має визначатися виходячи із загального потенціалу розвитку сільських територій, цілей розвитку, інвестиційних можливостей суб'єктів сільського розвитку та ефективності механізму балансування їх економічних та соціальних інтересів, якості людського капіталу локальних територіальних утворень тощо. Основним документом, що регламентує сукупність напрямів нарощування потенціалу розвитку кожної локальної територіального утворення, має стати Стратегія розвитку сільської території, яка передбачає опис цілей та завдань розвитку територіальної соціально-економічної системи, переліку заходів щодо реалізації кожного з напрямків, системи ресурсного забезпечення кожного із заходів, системи індикаторів, що дозволяють відстежувати та регулювати траєкторію розвитку сільської території.

Завдання держави як макрорегулятора сільського розвитку полягає у стимулюванні формування необхідної траєкторії розвитку сільських територій та створення умов реалізації потенціалу їхнього розвитку. Жодна сільська територія неспроможна поступово розвиватися у всіх можливих напрямках. Основним завданням стратегічного планування її розвитку є виявлення «полюсів зростання», тобто тих напрямків, які забезпечать найвищу економічну та соціальну ефективність використання потенціалу розвитку сільської території та зростання її конкурентоспроможності [8].

Конкурентоспроможність сільської території може представлятися як сукупність характеристик, що дозволяють формувати конкурентні переваги, що забезпечують перевагу однієї території над територіями-конкурентами щодо привабливості проживання населення та ведення економічної діяльності. Конкурентоспроможність території може також розглядатися через її здатність задовольняти потреби населення, яке використовує її як просторовий базис свого розвитку. З погляду індивіда, конкурентоспроможність конкретної території оцінюється можливістю

реалізації економічних інтересів через можливість формування та використання свого людського капіталу, тобто забезпечення комфортності проживання та трудової зайнятості, що гарантує отримання доходів, необхідних розширеного відтворення сім'ї та її членів. Для суб'єктів, які здійснюють економічну діяльність, конкурентоспроможність території визначається відсутністю штучних обмежень на ведення комерційної чи господарської діяльності, наявністю необхідних ресурсів та їх фізичною та економічною доступністю, рівнем розвитку ринкової та транспортної інфраструктури, відсутністю бар'єрів виходу на ринки виробленої продукції та ринки ресурсів, рівнем оподаткування, криміногенністю обстановки і т. д. З позицій сільського співтовариства конкурентні переваги території проживання виявляються як система життєзабезпечення, комплексність розвитку економічної та соціальної підсистем, доступність споживаних благ, соціальна стабільність, суспільна безпека та ін.

Висновки і перспективи.

Очевидно, що універсального підходу до формування конкурентних переваг окремих сільських територій бути не може, але може відбуватися консолідація інтересів окремих територіальних утворень, суб'єктів господарювання, індивідів, діяльність яких об'єднана стійкими економічними чи соціальними зв'язками. Історично склалося, що спроби консолідації інтересів здійснювалися лише на рівні сільських районів у межах їх адміністративних кордонів, але за умов економічної роз'єднаності та зростаючою конкуренції така модель об'єднання зусиль окремих економічних агентів не забезпечувала ефективності їх взаємодії.

Вище охарактеризована модель розвитку сільських територій може бути ідентифікована як галузева модель екзогенного типу з усіма властивими їй ознаками та характеристиками. Вона належним чином не використовує людських ресурсів, не формує на локальному рівні соціальний капітал, який є основою розвитку сільських територій у XXI столітті. У ній залишаються не включеними до відтворювального процесу значні природні та мінерально-сировинні ресурси сільських територій. Збереження цієї моделі на перспективу веде до погіршення ситуації на сільських територіях країни. У зв'язку з цим необхідний перехід до територіальної моделі сільського розвитку неоендегенного типу на основі принципів інклюзивності.

В основу моделі сільських територій мають бути покладені такі принципи: формування та примноження соціального капіталу та його основи – людського капіталу, створення недержавних організацій та сільських «мереж», ефективна державна підтримка місцевих ініціатив, поширення різних форм диверсифікованих видів діяльності на територіях проживання сільських жителів та ін.

В найближчій перспективі, що буде характеризуватися повоєнним відродженням економіки країни на нашу думку відбудуться суттєві зміни поглядів науковців та урядовців на вирішення актуальних проблем розвитку сільських територій, зокрема відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору – «локомотива» розвитку України.

Список використаних джерел

1. Довгаль О. В. Категорія «сільські території»: підходи до визначення поняття та проблеми із його застосуванням. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Т. 3, № 2. С. 97-108.
2. Гаркуша О. М., Довгаль О. В., Потриваєва Н. В. Науково-теоретичний зміст поняття «сільські території» та його місце в державному управлінні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Т. 6, № 3. С. 252-257.
3. Шеленко Д. І., Баланюк І. Ф., Баланюк В. С. Соціальний капітал у розвитку соціального підприємництва. *Економіка АПК*. 2021. №11. С. 44-53.
4. Костюченко Д. Л. Сільські території: сутність категорії та індикатори її оцінки. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. №1. С. 216-227.
5. Грицаєнко М. І. Соціальний капітал аграрної сфери: теоретичний концепт оцінки засад формування і функціонування. *Економіка АПК*. 2020. №10. С. 87-98.
6. Морозова Г. С. Сільські території: науково-теоретичні основи сутності та сучасні проблеми їх сталого розвитку. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2018. №4. С. 253-260.

7. Хомяк Н. Л. Особливості формування категорії «сільські території». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 17(2). С. 117-120.

8. Тимошенко М. М. Сільські території: генеза, сутність та значення для формування стратегії сільського розвитку України. *Економічний форум*. 2018. №1. С. 96-105.

Статтю отримано: 29.08.2022 / Рецензування 11.10.2022 / Прийнято до друку: 30.12.2022

Anna Revkova

post graduate student

Vinnitsia National Agrarian University

Vinnitsia, Ukraine

E-mail: e050122015@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2622-5681

THEORETICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

Abstract

Introduction. Solving the problems of stable economic development and improving the welfare of the population in Ukraine is largely determined by the development of rural areas. In our country, for many decades, the main way of developing rural areas was a narrow-branch agrarian approach. This led to one-sided agrarian development of rural areas, often irrational placement of productive forces, underdevelopment of social and household infrastructure, etc.

Methods. The following scientific methods and techniques were used in the research process: historical, abstract and logical, systematic, comparative, monographic analysis, analysis and synthesis.

The results. The proposed model of rural areas should be based on the following principles: the formation and multiplication of social capital and its basis - human capital, the creation of non-governmental organizations and rural "networks", effective state support for local initiatives, the spread of various forms of diversified activities in the areas where rural residents live etc.

Discussion. In the near future, which will be characterized by the post-war revival of the country's economy, in our opinion, there will be significant changes in the views of scientists and government officials on solving the urgent problems of the development of rural areas, in particular, the reproduction of the resource potential of the agricultural sector - the "locomotive" of Ukraine's development.

Key words: rural territory, rural community, agrarian sector, state, decentralization.

References

1. Dovhal, O. V. (2018). Katehoriya «sil'ski terytoryi»: pidkhody do vyznachennya ponyattya ta problemy iz yoho zastosuvannyam [The category "rural territories": approaches to defining the concept and problems with its application]. *Ukrayinskyy zhurnal prykladnoyi ekonomiky [Ukrainian Journal of Applied Economics]*, 3, 97-108. [in Ukr.]
2. Harkusha, O. M., Dovhal, O. V., Potryvayeva, N. V. (2021). Naukovo-teoretychniy zmist ponyattya «sil'ski terytoryi» ta yoho mistse v derzhavnomu upravlinni [Scientific and theoretical content of the concept of "rural territories" and its place in state administration]. *Ukrayinskyy zhurnal prykladnoyi ekonomiky ta tekhniky [Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology]*, 3, 252-257. [in Ukr.]
3. Shelenko, D. I., Balanyuk, I. F., Balanyuk, V. S. (2021). Sotsialnyy kapital u rozvytku sotsialnoho pidpryyemnytstva [Social capital in the development of social entrepreneurship]. *Ekonomika APK [Economy of agro-industrial complex]*, 11, 44-53. [in Ukr.]
4. Kostyuchenko, D. L. (2020). Sil'ski terytoryi: sutnist katehoriyi ta indykatory yiyi otsinky [Rural territories: the essence of the category and indicators of its assessment]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannya nauky i praktyky [Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice]*, 1, 216-227. [in Ukr.]
5. Hrytsayenko, M. I. (2020). Sotsialnyy kapital ahramoyi sfery: teoretychnyy kontsept otsinky zasad formuvannya i funktsionuvannya [Social capital of the agrarian sphere: theoretical concept of assessment of the foundations of formation and functioning]. *Ekonomika APK [Economy of agro-industrial complex]*, 10, 87-98. [in Ukr.]
6. Morozova, H. S. (2018). Sil'ski terytoryi: naukovo-teoretychni osnovy sutnosti ta suchasni problemy yikh staloho rozvytku [Rural territories: scientific and theoretical foundations of the essence and modern problems of their sustainable development]. *Visnyk KHNAU. Seriya : Ekonomichni nauky [KHNAU Bulletin. Series: Economic sciences]*, 4, 253-260. [in Ukr.]

7. Khomyuk, N. L. (2018). Osoblyvosti formuvannya katehoriyi «silski terytoryyi» [Rural territories: scientific and theoretical foundations of the essence and modern problems of their sustainable development]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo* [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy], 17, 117-120. [in Ukr.]

8. Tymoshenko, M. M. (2018). Silski terytoryyi: heneza, sutnist ta znachennya dlya formuvannya stratehiyi silskoho rozvytku Ukrainy [Rural territories: genesis, essence and significance for the formation of the strategy of rural development of Ukraine]. *Ekonomichnyy forum* [Economic Forum], 1, 96-105. [in Ukr.]

Received: 08.29.2022 / Review 10.11.2022 / Accepted 12.30.2022

